

DAIVA MURMULAITYTĖ
Lietuvių kalbos institutas

Mokslinių tyrimų kryptys: leksikologija, leksikografija,
žodžių daryba, morfemika.

SEMINARO APŽVALGA

Liepos 5 d. Vilniuje, Lietuvių kalbos institute įvyko II leksikografų dirbtuvės „Leksikografija – mokslas ir gyvenimas“, skirtos paminėti žodynininkės Irenos Ermanytės jubiliejų ir aptarti mokslines leksikografijos problemas. Šį kartą žodynininkai norėjo ne vien žodžiais, bet ir darbais pagerbti garbią mokslininkę, paklausti ne tik jos atsiminimų, bet ir nuomonės apie dabartinę leksikografiją ir jaunesnės kartos leksikografų veiklą.

Seminaraž pranešimu „Irenos Ermanytės nuopelnai leksikografijai“ pradėjo **Violeta Černė** (LKI). Trumpai apžvelgdama 1937 m. liepos 3 d. Nugarėse, Kuršėnų valsčiuje, žemaitės Kristinos Petraitytės ir latvio Povilo Zenono Ermanio šeimoje gimusios sukaktuvininkės biografiją, pranešėja suminėjo ir svarius jos nuveiktus darbus. I. Ermanytė buvo pristatyta kaip ilgametė *Lietuvių kalbos žodyno* teksto rašytoja (per 100 autorinių lankų) ir redaktorė, *Lietuvių kalbos antonimų* (1985) ir *Antonimų žodyno* autorė, kartu su kolegomis – *Lietuvos upių ir ežerų vardyno*, *Frazeologijos žodyno*, *Mokyklinio tarptautinių žodžių žodyno* (keturių leidimų) rengėja, daugelio straipsnių autorė, leksikos duomenų rinkėja, latvių k. vertėja.

1994 m. I. Ermanytė eksternu apsigynė disertaciją *Lietuvių kalbos antonimija ir antonimai*, 2008 m. Lietuvių kalbos institutas išleido jos monografiją *Antonimija ir antonimai*. Antonimus Irena vadinanti didžiąja gyvenimo meile, ir ši meilė neblėstanti. Būtent iš jų tyrinėjimų gimė du antonimų žodynai, disertacija ir monografija. Pasak mokslininkės, ji mąstanti antonimais. Ar klausanti radijo, ar skaitanti, ji jau girdinti ar matanti antonimines žodžių poras. „Turiu savo antonimus, kurie man net naktimis sapnuojasi“, – sakanti Irena.

Nuo 1958 m., pirmosios žodžių rinkimo ekspedicijos, I. Ermanytės skersai išilgai išvaikščiota mažne visa Lietuva. Pranešėjos žodžiais, Irena mokėjo prakalbinti sodietį, kad šis atsivertų ir pažertų kalbos turtų. Užrašyta per 20 tūkst. tarminių leksikos vienetų. Nemažai jos užrašytų sakinių dabar jau gyvena savo gyvenimą *Lietuvių kalbos žodyno* puslapiuose. Irena taip pat prisidėjo rengiant *Lietuvių kalbos atlasą*.

1996 m. už triūsą prie *Lietuvių kalbos žodyno* Irenai Ermanytei drauge su kitais kolegomis paskirta garbinga Lietuvos Respublikos mokslo premija, o antrąją 2001 m. ji kartu su bendraautoriais apdovanota už *Frazeologijos žodyno* parengimą.

Baigdama V. Černė pasakė: „Regis, kiekvienas turime tamsiąją savo asmenybės pusę. Irena – išimtis. Kolegos apie Ireną kalba tik pagarbiai. O juk geras žodis geriau nekaip dovana.“

Seminaro klausytojai ekrane išvydo įdomių sukaktuvininkės gyvenimo akimirkų.

Pereidama prie mokslinės seminaro dalies **Vilija Sakalauskienė** (LKI) savo pranešime „Leksikografija – kalbotyros tiltas į visuomenę“ priminė, kad vis dar nesutariama, ar leksikografija yra mokslas, ar tik praktinė žmonių veikla. Pasak pranešėjos, pagrindinis leksikografijos bruožas yra jos taikomoji paskirtis, nes ji visada į ką nors orientuota. Leksikografija atlieka gimtosios ar negimtosios kalbos mokymo, gimtosios kalbos fiksavimo ir norminimo (aiškinamieji ir kitų tipų žodynai), tarpkalbinio bendravimo (dvikalbiai žodynai, pokalbių žodynėliai), mokslinio kalbos leksikos tyrimo (etimologiniai, istoriniai žodynai, išnykusių kalbų žodynai ir pan.) funkcijas. Paminėjus ikižodyninį, ankstyvąjį ir išsivysčiusios praktinės leksikografijos etapus, atkreiptas dėmesys, kad šandienos leksikografai ne tik renčia įvairios apimties ir įvairiomis technologijomis pagrįstus žodynus, bet ir kuria mokslinius teorinius jų rengimo pagrindus. Visuotinai pripažįstama, kad leksikografija yra žodynų sudarymo teorija ir praktika. Teorija – tai žodžių ar žodžių junginių atrankos, jų reikšmių aiškinimo, žodyninio straipsnio sandaros problemos, praktika – žodynų rengimo darbas: leksinės bei frazeologinės medžiagos rinkimas, jos sisteminimas (abėcėlinės kartotekos pavidalu), žodyno teksto rašymas. Taigi, pritariant monografijos apie leksikografiją (2005) autorei E. Jakaitienei, ne pernelyg skambu būtų pasakyti, kad „leksikografija tarsi atsako už visą kalbotyrą, nes iš žodynų galima spręsti apie bendrą tos šalies kalbos mokslo lygį“. Pranešimas baigtas taikliu ir iškalbingu žodininkestės ir sunkaus darbo akmens skaldyklose ar anglių kasyklose sugretinimu, kurį XVI a. pabaigoje padarė Leideno universiteto (Olandija) klasikinės filologijos profesorius Justusas Skaligeris.

Bendrinės lietuvių kalbos žodyno vyriausioji redaktorė **Danutė Liutkevičienė** (LKI) savo pranešime „Sistemiškumas žodyne: teorija ir praktika“ daugiausia ir rėmėsi šio žodyno pavyzdžiais, parodydama, kad ne taip paprasta laikytis vieno pagrindinių leksikografijos principų – sistemiškumo. Sistemiškai BŽ teikiama gramatinė informacija (nurodoma antraštinio žodžio kalbos dalis, kirčiuotė, tam tikrais atvejais giminė, skaičius ir kt.). Tačiau šis principas dažnai kertasi su žodžių vartosenos dažnumo principu, tarkim, prireikus į žodyną įtraukti rečiau ar pasenusias realijas įvardijančios (pavyzdžiui, *žaboklės, žadinys, žardas*)

leksikos. Juk būtų keista, jei žodyne nerastume daiktavardžių *šlepetė* ar *šliurė*, nors A. Utkos *Dažniniame rašytinės lietuvių kalbos žodyne* pirmasis užima 9311-tą vietą (9 pavartojimo atvejai), o antrasis – 24 644-tą (2 pavartojimai). Pranešėja paaikškino atvejus, kuriais sistemiškumui nusižengiama sąmoningai. Pavyzdžiui, BŽ atsisakyta lizdinio žodžių pateikimo – savo žodyninius straipsnius turi visi abstraktai (*ėjimas, gerumas*), prieveiksmiai (*baltyn, gražiai*), deminutyvai (*bažnytėlė*), bet atskirai neiškelti neiginiai ir sangražiniai veiksmažodžiai; žymimas veiksmažodžių sintaksinis junglumas, bet šalutinis junglumas nurodomas ne visada ir pan. Kartais žodyno sistemiškumui tenka nusižengti todėl, kad ir pati gramatinė ar kita informacija nėra sistemiška. Tarkim, nekaitomi kitų kalbų kilmės daiktavardžiai, gale turintys kirčiuotą ar nekirčiuotą *-o, -u, -i*, būna vyriškosios, o kirčiuotą *-ė* – moteriškosios giminės, tačiau *božolė* ir *žiuri* atvejais yra kaip tik atvirkščiai. Pasitaiko, kad žodyno naudotojai jame pateikiamą papildomą informaciją vertina kaip pagrindinę ir stebisi, kodėl visais atvejais nėra pateikta sangražinių veiksmažodžių, bendrosios giminės formų, sinonimų, antonimų ir pan., t. y. išleidžia iš akių, kad skaito ne sinonimų ar antonimų, o bendrąjį žodyną ir ši informacija tėra papildoma.

Daivos Murmulaitytės (LKI) pranešimo „Aiškinamojo žodyno mikros-truktūra: semantinės informacijos pateikimo ypatumai“ tikslas buvo panagrinėti kelis semantinių duomenų pateikimo aiškinamuosiuose žodynuose atvejus ir taip pat jų pavyzdžiu parodyti, kad leksikografija, nors ir ne visų laikoma mokslu, nėra tik praktinė, taikomoji disciplina. Nagrinėdama, regis, visai formalius žodyninių straipsnių struktūros dalykus autorė parodė, kad net ir jie gali būti grįžtamuoju ryšiu susiję su leksinės semantikos ar žodžių darybos (kurių, kaip mokslų, regis, dar nemėginama neigti) tyrimais ir jų rezultatais. Elektroniniai žodynai reikalauja kitokios, tikslesnės, duomenų pateikimo formos nei spausdintiniai. Nebūdamas mokslininkas žodyno rengėjas net neįžvelgtų tokio pobūdžio problemų, nematydamas jų – nebandytų ir spręsti, nekeltų klausimų sau ir kitų sričių specialistams. O problemos išvelgimas, klausimo iškėlimas moksle, kaip žinome, yra ne mažiau svarbus, neretai – dar svarbesnis už atsakymo į jį radimą. Pranešimo autorė nagrinėjo, kaip žodynuose pateikiama semantinė informacija, kaip santykiauja darybinės ir leksinės reikšmės, kaip semantinius ryšius atspindi pasirinktas duomenų pateikimo būdas, ką tai sako kalbos mokslininkui ir paprastam žodyno naudotojui, palietė sietinių apibrėžčių ir poreikšmių skyrimo (reguliarumo) problemas. Ji pabrėžė, kad be įvairių kalbotyros sričių (leksinės semantikos, žodžių darybos, morfologijos, sintaksės, akcentologijos, stilistikos, terminologijos, dialektologijos ir t. t.), taip pat logikos išmanymo žodynai gal ir gali būti, kaip neretai mėgstama sakyti, *sudaromi* (nelygu telefonų knygos ar abėcėliniai inventoriniai ko nors sąrašai), bet tikrai

ne rašomi, kuriami, kas iš esmės ir turėtų būti daroma, siekiant pateikti mokslškai išanalizuotą ir susistemintą informaciją.

Anželika Gaidienė (LKI) savo pranešimą „Tradicinė vs kognityvinė žodžio reikšmės definicija: kaip rasti aukso vidurį?“ pradėjo nurodydama tradicinės ir kognityvinės reikšmių skirtumus. Mokslininkė teigė, kad definicijos pobūdis priklauso nuo leksinės reikšmės suvokimo, žodyno tikslo ir apimties. Ji tyrinėjo, kokios šiuo požiūriu yra *Bendrinės lietuvių kalbos žodyno* definicijos. Šiame žodyne semantikos ypatybės lemia keli dalykai: adresatas – plačioji visuomenė, norminamasis žodyno pobūdis, sistemiškumo principas. Pagrindiniai žodžių reikšmių aiškinimo būdai – apibrėžiamasis, sinoniminis, nuorodinis. Apibrėžiant žodžius, tiek *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne*, tiek *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne* „nurodomi būdingieji daiktų, reiškinių, sąvokų požymiai“, tačiau BŽ definicijos yra enciklopediškesnės nei DŽ. Kognityvinės žodžių *garbė, grybas, Europa* definicijos buvo palygintos su šių žodžių apibrėžtimis BŽ, akivaizdžiai parodant, kas svarbu yra vienu ir kitu atveju, kiek ir kuo definicijos skiriasi.

Pasiremiant A. Gudavičiumi, buvo pažymėta, kad aiškinant žodžių reikšmes būtina atsižvelgti į tris aspektus: prototipiškumo, tautiškumo ir antropocentriškumo. Visais jais buvo palygintos žodžių *bėgti, kartus, sūrus, žaltys* definicijos, pateiktos minėtuose žodynuose. Baigdama pranešėja priėjo prie išvados, kad *Bendrinės lietuvių kalbos žodyno* rengėjai rado aukso vidurį. Jie laviruoja tarp tradicinės ir kognityvinės žodžių reikšmių definicijų – atsižvelgiama į žodžio reikšmės definicijos prototipiškumo ir antropocentriškumo aspektus, o tautiškumo aspektas paprastai atsispindi iliustraciniuose vartosenos pavyzdžiuose.

Kitas pranešimas buvo skirtas istorinei leksikografijai. **Vilma Zubaitienė** (VU) į svarbiausius XVIII a. Mažosios Lietuvos spausdintinius – Frydricho Vilhelmo Hako (1730), Pilypo Ruigio (1747) ir Kristijono Gotlybo Milkaus (1800) – žodynus pažvelgė istorinės leksikologijos ir leksinės semantikos aspektais. Iki šiol daugiausia dėmesio savo tyrimuose mokslininkė skyrė žodynų leksikografiniams metodams. Tekstologinė gretinamoji analizė padeda nustatyti ne tik žodynų šaltinius ir jų panaudojimo mastą bei žodynų tarpusavio ryšius, bet ir parodo žodynų leksikos plėtimo, taip pat atitikmenų parinkimo, siekiant pateikti kuo tikslesnę semantinę informaciją apie žodžių reikšmes ir vartoseną, būdus. Pastaraisiais metais pranešimo autorė rengia tarpusavyje labai susijusių P. Ruigio ir K. G. Milkaus žodynų kritinių leidimų komentarus ir indeksus. Jais siekiama parodyti, kaip lyginant su pirmuoju spausdintu žodynu keitėsi žodyno straipsnyje pateikiami vokiški atitikmenys (pavieniai žodžiai ir aprašomieji junginiai), kaip vieno ar kito žodžio įtraukimą, pavartojimą nauja reikšme lėmė dvikalbiai vokiečių–lotynų kalbų žodynai bei Biblijos vertimas, kaip į chronologiškai vėlesnį žodyną įtraukiant papildomą atitikmenį daugėjo vartosenos pavyzdžių, padedančių nustatyti žodžio reikšmę, ir kitokių metakalbinių

komentarų. Tokie tyrimai patikslina dalies LKŽe žodžių bei jų reikšmių fiksciją leksikografiniuose šaltiniuose ir yra svarbūs semantiniams tyrimams.

Laimutis Bilkis (LKI) skaitė pranešimą „Dėl *Lietuvos vietovardžių žodyno* pobūdžio“. Jis priminė, kad LKI mokslininkų darbo planuose ir ataskaitose darbai, remiantis aukštesniųjų instancijų nuostatomis, be viso kito, skirstomi į stambius mokslo tiriamuosius (monografijos, studijos) ir taikomuosius (moksliniai žodynai, šaltinių publikacijos). *Lietuvos vietovardžių žodynas* (LVŽ) priskiriamas pastariesiems, vadinasi, netiriamiesiems, mokslo darbams. LVŽ taikomojo pobūdžio elementai – vietovardžių identifikavimas, norminimas, kirčiavimas. O šio žodyno tiriamojo pobūdžio turinį sudaro vietovardžių darybos analizė (pateikimas kilminiais lizdais, kuriuose jie išdėstomi pagal darybos būdą) ir jų kilmės aiškinimas (naudojantis sukaupta ir toliau kaupiama lietuvių (baltų) vietovardžių kilmės aiškinimų kartoteka ir elektroniniu sąvadu apžvelgiamos jau paskelbtos kilmės hipotezės, pateikiama daug naujų kilmės aiškinimų, ypač mažai tirtų žemėvardžių, paabejojama dėl paskelbtų patikimumo ir pan.). Akivaizdu, kad rašant šį žodyną vykdomi įprasti moksliniai vietovardžių kilmės ir darybos tyrimai, kurių net ir labai norint negalima priskirti taikomajam mokslui. Praktikoje galima vartoti sukirčiuotus, sunormintus vietovardžius, bet kaip praktikoje panaudoti jų kilmės aiškinimus (plg. *táikyti* – ‘turėti praktinę reikšmę, naudoti praktikoje’ (DŽ))? Mokslininko išvada: *Lietuvos vietovardžių žodynas de facto* neabejotinai yra *stambus mokslo tiriamasis darbas*, nes jame tiriama lietuvių vietovardžių daryba ir ypač kilmė. Nuo monografijų ar straipsnių jis skiriasi tik tuo, kad dėl leidinio specifikos neturi apibendrinimų.

Šis pranešimas išsiskyrė labai informatyviais iliustraciniais pavyzdžiais.

Dėl mokslinio žodynų (tik jau tarminių) pobūdžio, skaitydama savo pranešimą „Tarminiai žodynai: požiūrio į tarminį žodyną raida ir jų rengimo perspektyvos“, kolegoms antrino **Vilija Ragaišienė** (LKI). Ji teigė, kad leksikografinį požiūrį į tarminį žodyną rodo du dalykai: medžiagos atranka ir žodyno sandara (tai susiję su adresatu). Iki šiol išleista 15 tarminių žodynų. Visus paminėdama ir daugiau ar mažiau aptardama, pranešėja (pagal požiūrį į tarminį žodyną) išskyrė 3 jų rengimo etapus. I – diferencinių (specialiųjų) tarminių žodynų rengimo laikotarpis. Gero diferencinio žodyno pavyzdys – 1976 m. išleistas Vytauto Vitkausko *Šiaurės rytų dūnininkų šnektų žodynas*, jo medžiaga atrinkta pagal labai gerai apgalvotus kriterijus. II – išsamiųjų tarminių žodynų rengimo laikotarpis. Jų seriją pradėjo paribio šnektų žodynai, kurių pobūdį lėmė tuo metu vyravęs požiūris, kad paribio šnektos, kuriose gausu senųjų kalbos relikvų, sparčiai nyksta, todėl būtina užrašyti kuo daugiau duomenų ir publikuoti kuo išsamesnius šių šnektų šaltinius. Didžiuoju išsamioju žodynu laikytinas patyrusios leksikografės Klementinos Vosylytės parengtas keturtomis jos gimtosios patarmės *Kupiškėnų žodynas* (2007–2013 m.). III – išsamiųjų sisteminių

tarminių žodynų rengimo laikotarpis, kurį 2014 m. pradėjo Žanetos Markevičienės ir Aurimo Markevičiaus parengtas *Vidiškių šnektos žodynas*. Ši klasifikacija rodo, kad visi tarminiai žodynai, nežiūrint jų medžiagos atrankos principų ir sandaros pobūdžio, rengti kaip moksliniai šaltiniai. Žodynų rengimas yra tikroji lingvistinė veikla, reikalaujanti ne tik mokslinės kompetencijos, bet ir to krašto istorijos, kultūros, etnografijos ir kt. dalykų išmanymo. Baigdama pranešėja pastebėjo, kad ir tarminių žodynų rengimas Lietuvoje iki šiol nėra laikomas rimtu moksliniu darbu. Bet čia esama ir žodynininkų kaltės – nėra nė vienos solidesnės tarminio žodyno recenzijos, parašytas vos vienas kitas straipsnelis apie esmines teorines leksikografijos problemas (žodynų tipologiją, struktūras, rengimo metodiką). Akivaizdu, kad leksikografų veikla nėra tinkamai įvertinta profesionaliu kalbininkų žvilgsniu.

Jolita Urbanavičienė (LKI) grąžino klausytojus prie I. Ermanytės kartu su kolegomis rašyto ir redaguoto akademinio *Lietuvių kalbos žodyno*. Jos pranešimas – „*Lietuvių kalbos žodyno* kartotekos šiandien – skaitmeninio amžiaus iššūkiai ir galimybės“. Kalbėta apie šio žodyno kartotekų tipus, duomenų struktūrą, pildymą (2011–2016 m. rezultatus), perspektyvas ir problemas. LKŽ kartotekos yra 3: Pagrindinė, Papildymų (K1 ir K2) ir Tarmių. Pagrindinę sudaro apie 4,5 mln. kortelių – ta leksinė medžiaga, kuria naudotasi 1942–2002 m. rengiant LKŽ 1–20 tomus. Tai vienintelė baigtinė LKŽ kartoteka, kaupta 1902–2002 m. Papildymų kartotekose šiuo metu yra apie 0,7 mln. kortelių. K1 kartoteką sudaro iki 2009 m. kaupta ir abėcėline tvarka archyvuojama rašytinė bei sakytinė medžiaga, pateikiama lizdiniu būdu, K2 – po 2009 m. tarminiu principu archyvuojami žodžiai tik iš sakytinės kalbos (tarmių). Tarmių kartoteka kaupiama nuo 2014 m. Tai pirmoji virtuali, visuomenei atvira kartoteka, kurioje kaupiami tik sakytinės kalbos (tarmių) leksikos duomenys, tikslūs žemėlapiai su tarmės plotu ir vietoje, iš kurios žodžiai užrašyti, žodžiai joje pateikiami lizdiniu principu. Šioje kartotekoje dabar yra apie 2,6 tūkst. leksikos vienetų. Pranešime detalai išnagrinėtos ir vaizdžiai pailiustruotos kartotekų duomenų struktūros. Šiuo metu Lietuvių kalbos išteklių informacinės sistemos (LKIS) duomenų bazėje adresu <http://lkiis.lki.lt> galima pamatyti Tarmių kartoteką, Papildymų K1 kartoteką (išskyrus O ir Š raides), taip pat Pagrindinės kartotekos A ir G raidžių dalies kortelių vaizdus ir jų metaduomenis.

2011–2016 m. pildant LKŽ kartotekas, vykdyti 3 projektai, surengtos 85 išvykos, užrašyta ~40 tūkst. žodžių. Pranešimo pabaigoje trumpai aptartos šiandieninės problemos ir perspektyvos: kryptingas LKŽ naujų duomenų rinkimas (pavyzdžiui, sudarant papildymų tinklą), LKŽ punktų revizija, leksikos rinkėjų kvalifikacija, kartotekų pildymas naujausia raštų leksika, jų ir tarmių žodynų medžiagos susiejimas.

Paskutinį pranešimą – „Žodyno vaizdinys „Lietuvių kalbos žodyne“ – seminare perskaitė **Aurelija Gritėnienė** (LKI). Pasitelkdama platų ir įvairų dvidešimties žodyno tomų diskursą, autorė siekė išanalizuoti, koks žodyno semantinis vaizdinys yra susiformavęs LKŽe hipertekste, nustatyti, kurie vaizdinio požymiai laikomi svarbiausiais, aktualiausiais. Ji nagrinėjo 211 LKŽe antraštinių žodžių, kurių iliustracijose minimas žodis *žodynas*. Dauguma (net 98 %) tokių iliustracijų išrašyta iš įvairių autorių (daugiausia kalbininkų, kultūros ir visuomenės veikėjų) raštų. Išskirti svarbiausi žodyno vaizdinio požymiai: žodyno sandara, tipas, autorius, apimtis, medžiaga, darbų eiga, sunkumai rengiant žodynus, žodynų trūkumai ir vertė. Kiekvieną jų aptarus ir pailiustravus LKŽe fiksuotais vartosenos pavyzdžiais, apibūdintas ir šiame žodyne susiformavęs žodyno vaizdinys: „Žodynas – vieno, kelių, keliolikos ar keliasdešimties tomų vieno autoriaus ar kolektyvinė knyga, turinti savo makrostruktūrą ir mikrostruktūrą; žodyne, sukaupus iš vieno ar įvairių šaltinių medžiagą (dažniausiai sudarius kartoteką), abėcėliškai, temomis ar laikantis kitos sistemos pateikiami žodžiai arba žodžių junginiai, paprastai apibrėžiama žodžio reikšmė, taip pat gali būti nurodoma žodžio kilmė, istorija, pateikiama gramatinės, akcentinės, stilistinės informacijos, vartosenos pavyzdžių, vertimų į vieną ar kelias kalbas; toks leidinys turi praktinę ir mokslinę vertę (naudingas mokantis savos ar svetimos kalbos, reikalingas kaip šaltinis įvairiems kalbos ir kultūros tyrimams).“

Po seminaro pasisakė ir jame dalyvavę svečiai. Z. Babickienė, atkreipusi dėmesį į pranešimų išsamumą ir temų aktualumą, pastebėjo, kad visuose pranešimuose daugiau ar mažiau buvo gvildenamos teorinės leksikografijos problemos. Tad ji siūlė pagalvoti, ar nevertėtų jau tradicinėmis tampančių Leksikografų dirbtuvių (pirmosios įvyko 2016 m. liepos 5 d.) ateityje vadinti Leksikografų studijomis ar tyrimais. J. Klimavičius pabrėžė, kad leksikografija yra leksikologijos sritis, jos buvimas mokslu neabejotinas. Kalbininkas turėjo pastabų *Bendrinės lietuvių kalbos žodyno* rengėjams. Jo manymu, žodynuose reikėtų pateikti tik specializuotas reikšmes įgijusius deminutyvus (plg. *drobė* ir *drobelė*). Taip pat, jo manymu, negalima žodžių iliustruoti netipiškais, semantinio jungumo nerodančiais iliustracijomis (konkrečiai – sakiniais apie nutrūkusius batų dirželius ar raištelius, taip pat šuns apgraužtus batus negalima iliustruoti žodžio *batas* vartosenos). *Bendrinės lietuvių kalbos žodyno* vyriausioji redaktorė D. Liutkevičienė į tai atsakė, kad deminutyvus traukti į žodyną reikia ne tik tuo atveju, jei jie yra virtę terminais, įgiję specialiųjų reikšmių ar pan. Lietuvių kalba, kaip nuolat įvairiomis progomis teigiama, pasižymi deminutyvų gausa ir įvairove, tačiau tai ne itin atsispindi žodynuose. Retai kada deminutyvai yra pateikiami atskirais straipsniais, iškeliami antraštiniais žodžiais. Jei jų ir pasitaiko, tai pamatinių žodžių straipsniuose, dažniausiai tarp iliustracinių vartosenos pavyzdžių. Deminutyvų žodyno taip pat kol kas neturime. Be to, pasitaiko,

kad, remiantis tekstynų duomenimis, kai kurie deminutyvai ne specialiosiomis reikšmėmis yra dažniau vartojami už savo pamatinius, nedeminutyvinius, žodžius. Kodėl tuomet pastarieji vertesni būti žodyne? O dėl žodžio *batas* (tiksliau, *basutė*, kurio straipsnis iš BŽ buvo kaip pavyzdys pateiktas viename iš pranešimų) paaiškinta, kad sakinyje *Šuo apgraužė dvi basutes – mano ir sesers* žodyne atsirado tikslingai. Juo norima parodyti skirtumą tarp paprastosios žodžio *basutė* daugiskaitos (šiuo atveju tokio apavo vienetų gali būti du, trys ir t. t.) ir daugiskaitinio daiktavardžio *basutės*, reiškiančio tokių batų porą, plg. *dvi basutės – dvejos basutės* 'dvi basučių poros'. Be to, situacija nėra išgalvota, neįmanoma ar dirbtinai sukurta, sunkiai suprantama.

Lietuvių kalbos instituto bibliotekoje buvo surengta Irenos Ermanytės jubiliejui skirta jos mokslo darbų paroda „Didžioji gyvenimo meilė – antonimai“ (rengėjos Violeta Černė ir Rūta Statkevičiūtė). Seminaro dalyviai taip pat galėjo pasižiūrėti jos asmeninio archyvo ir kitų, vyresniosios kartos žodyninkus įamžinusių, nuotraukų ekspoziciją.

Įteikta 2017 m. liepos 22 d.

DAIVA MURMULAITYTĖ

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva

daiva.murmulaityte@lki.lt